

A Bitter Month? The History of Marcheshvan and Jewish Identity

ב' מרחשון, ה'תשפ"ד – 10.17.23

Beit Midrash of Teaneck

R. Dr. Shlomo Zuckier

Where does the Word “Marcheshvan” First Appear?

1. משנה מסכת תענית פרק א

משנה ג בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו חמשה עשר יום אחר ההג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת :

משנה ד הגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין שלש תעניות אוכלין ושותין משחשיכה ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה:

2. דברים פרק לב

(ב) יִעָרַף כְּמִטְרַי לְקֹחֵי תֵּזֶל כְּטַל אֲמַרְתִּי כְּשֶׁעִינָם עָלֵי-דָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלֵי-עֵשֶׂב:

3. תרגום המיוחס ליונתן - תורה דברים פרק לב פסוק ב

(ב) יִקְוֶה עַל מְרֻדֵיָּהּ הַיָּד מִטְרָא סְפָחָא אוֹלְפָנִי וְתִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא עַל מְקַבְלֵי אוֹלְפָנָא הַיָּד טְלָא מְמַלְלֵי דִילֵי פְרַבִּיעֵית רוּחֵי מִיטְרָא דְמִינְתְּבִין עַל דְתֵאִין בְּנֵרְחָ מְרַחֲשָׁוּוֹן וְכַרְסִיסִין לְקוֹשִׁין דְמַרְוִין צְמַחוּנֵי אַרְעָא בְּיַרְחָא דְנִיסָן:

The Names of the Months in Tanach

4. מלכים א פרק ו

(א) וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זֹה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל בְּיָבֹן הַבַּיִת לִיקְנָק:

(לח) ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטו משפטיו ויבנהו שבע שנים:

5. מלכים א פרק ח

(ב) ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי:

6. אסתר פרק ב

(טז) ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו:

7. זכריה פרק א

(ז) ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט בשנת שתים לדריוש היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיהו בן עדוא הנביא לאמר:

The Meaning of "Marcheshvan" and the History of Jewish Month Names

8. נ. ה. טורטשינר, "מלים שאולות בלשוננו: על פי הרצאות ברדיו ירושלים תרצ"ז", לשוננו ח:ב/ג (תרצ"ז), 99-109, ב-109

ידועה היא העובדה, שגם התלמוד מזכיר אותה, ששמות החדשים הנוהגים היום אצלנו בחיינו היהודיים עלו לאבותינו מבבל עם בני הגולה שעלו לארץ ישראל משם בימי עזרא הסופר. ובאמת רואים אנו מן המקרא ששמות אחרים שמשו לאבותינו בעד החדשים לפני גלות בבל, ורק בגלות למדו לקרוא לחדשים בשמות זרים אלו. וכן נתאשרה עובדה זו גם מתוך הכתובות האכדיות. אותם השמות שמשו באמת באשור ובבל בתקופת גלות-יהודה, וכן אפשר לעמוד היום גם על פירוש השמות האלה מתוך לשון זו. כך למשל שם החודש ת ש ר י הוא שם תְּשָׁרִיתוּ, כלומר „התחלה“, אותה מלה הנמצאת גם בארמית למשל בצורה שריות. „אקדמות מלין ושריות שותא“ זהו כידוע בעברית „הקדמת מלים והתחלת (שריות) השיחה“. „תשרי“ פירושו „התחלה“ שכן ראו בתקופה שבה נוצר שם זה בבבל את ראשית השנה בתשרי, אף על פי ש מ נ ו את מנין החדשים מניסן. ומענין הוא גם מצד זה פירושו של השם „ מ ר ח ש ו ן “, אלא שכאן עלינו לזכור דבר שבמבטא אשר כבר נגעתי בו: בבבל היו מחליפים במבטא את המיים ואת הוי״ו. הרי הוי״ו, מבטאה המקורי היה כמו ה־w באנגלית קרוב ל־u בין שתי השפתים, כשם שמבטאים גם את אות המיים ואת הביי׳׳ת בין שתי השפתים, ולא כמבטא הביי׳׳ת והוי״ו אצלנו היום בין השנים והשפה התחתונה לבד. והנה כשאנחנו מבטאים למשל את הוי״ו הזאת במבטא אפי (נולי), כשאנחנו מאנפפים במבטא הוי״ו; w̄, יוצא לנו הגה דומה מאד למיים, ולהפך כשאנחנו מבטאים את המיים מבלי לאנפף, מבלי להעביר את האויר דרך החוטם יוצא לנו במקום המיים הגה קרוב מאד ל־w. ומשום שכך הדבר, נתחלפו בבבל מיים ו וי״ו במבטא, שמעו למשל מרחשון במקום warhu samnu. כי כך נכתב באמת שם החודש מרחשון באכדית: warhu samnu, כלומר ירח שמיני. מרחשון הוא באמת הירח השמיני, כשמונים את החדשים מניסן.

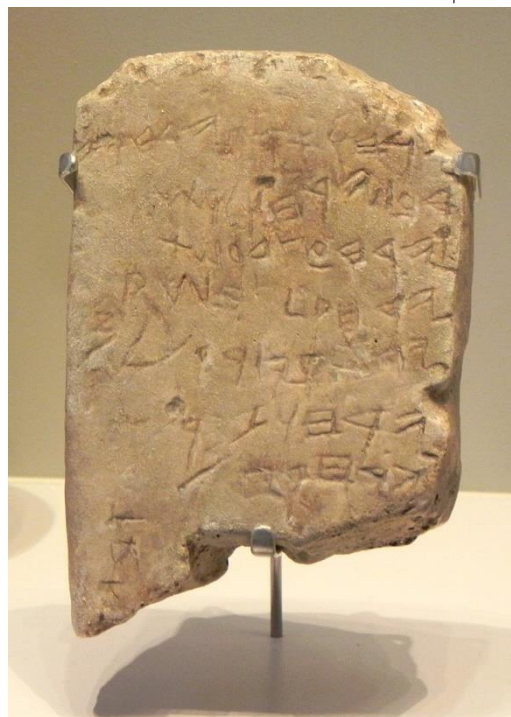
ומתוך חלוף זה של מיים ווי״ו באכדית נבין גם מלה אחרת, היא המלה בית נכות שאנו משתמשים בה היום בשביל „מוזיאום“, הנזכרת במקרא „ויראם את כל בית נלתה (ישעיה ל״ט, ב׳, מלכים ב׳, ב׳ י״ג). מלה זו היא המלה האכדית bit nakamti או בוי״ו במקום מיים bit nakauti שפירושה בית האוצר משורש „נכס“ שהוראתו „צבר, אסף“. אין למלה זו כל יחס אל שם הבושם נכאת באלף, ועל כן אסור גם לכתוב בתוך השם בית נכות חלילה „נכאת“ באלף. אין בית הנכות בית בשביל בשמים דוקא. (המשך יבוא)

9. "חודשי השנה העברית", האקדמיה ללשון העברית, נגיש ב-

<https://hebrew-academy.org.il/2015/09/08/%d7%a9%d7%9e%d7%95%d7%aa-%d7%97%d7%95%d7%93%d7%a9%d7%99-%d7%94%d7%a9%d7%a0%d7%94>

בימי קדם נהגו שתי מערכות של לוח שנה: שנה שתחילתה באביב – בחודש ניסן, ושנה שתחילתה בסתיו – בחודש תשרי. לימים נעשתה המערכת השנייה עיקר בלוח השנה העברי.

במקרא החודשים העבריים מכונים בדרך כלל על פי מספרם הסידורי מחודש ניסן ועד חודש אדר, למשל: "בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן" (שמות מ, יז ועוד), "בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי" (שמות, יט, א ועוד), וגם בדרך ההשמט, למשל: "בַּשָּׁלִישִׁי" (יחזקאל לא, א). בספר מלכים א' נזכרים שלושה שמות חודשים כנעניים קדומים: יָרַח הָאֲתָנִים (תשרי), יָרַח בּוּל (מרחשוון), יָרַח זִי (אייר). כינויים קדומים לחודשי השנה ידועים לנו גם מלוח גזר (המאה העשירית לפנה"ס). הלוח כולל שמונה כינויים העומדים לצד "ירח" ('חודש') או "ירחו" ('חודשים' או 'חודשיים'). כולם קשורים לפעולות חקלאיות, אך לא את כולם אנהנו מבינים: ירחו אסף (אסף), ירחו זרע (זריעה), ירחו לקש (לקיש; כנראה הכוונה לעונת הזריעה המאוחרת), ירח עצד פשת (עציד פשתה; מפרשים עקירת הפשתה במעצד), ירח קצר שערם (קציר שעורים), ירח קצר וכל (קציר וכל; מקובל לקרוא פֶל, כמו פֶל – מדידה), ירחו זמר (זמיר, בציר ענבים), ירח קץ (קץ, **קִיץ, אֶסִיף תַּאנִּים**).

The Gezer Calendar

שמות חודשי השנה העברית המשמשים בימינו הם שמות החודשים בלוח השנה הבבלי, וגולי בבל הם שהכניסו אותם אל התרבות העברית. שבעה מהם נזכרים כבר בספרי המקרא המאוחרים....

שם החודש השמיני בלוח השנה הבבלי (warahsamna) משמעו ירח שמיני. בלשון הבבלית המאוחרת נהגו הדוברים להחליף בין ההגאים השפתיים וי"ו ומ"ם, וכך הווי"ו שבראש המילה נתחלפה במ"ם, והמ"ם שבאמצע המילה נתחלפה בווי"ו. לימים נשתכח משמעו המקורי של שם החודש, והוא נחלק בתודעת רבים לשני רכיבים חדשים: 'מר' ו'חשוון'. כך צמח הכתיב מרחשוון בשתי תיבות וכן הקיצור חשוון – שמו הרווח של החודש בעברית בת ימינו. מן המקרא ידוע שם קדום לחודש זה המופיע לצד מספרו: "וּבִשְׁנֵה הָאֶסֶף עֲשָׂרָה בְּיָרַח בּוּל הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי פֶלָה הַבַּיִת לְכָל דְּבָרָיו וּלְכָל מִשְׁפָּטוֹ" (מלכים א ו, לח).

10. "List And Names Of Months Of The Jewish (Hebrew) Calendar", accessible at

<https://www.angelfire.com/pa2/passover/months-of-the-jewish-calendar.html#:~:text=%2D%20Babylonian%20name%3A%20Tashritu%2C%20Ti%2C%20Aritum,natural%20or%20artificial%20eminences.>

#	Babylonian Month Name	Meaning/Theme and Origin of Babylonian Month Name (Babylonian and Biblical)	Hebrew Month Name(s)
1	Nisanu	- Babylonian name: Nisānu = Sanctuary or First Month. - Akkadian name: nissanu, Nisannu - Canaanite meaning: move, start - Sumerian name: nisag(2) - Sumerian meaning: firstfruits (offering)	- Nisan / Nissan / Niy an (Post-Exilic) - 'aviyv / Aviv (Pre-Exilic)
2	Ayaru	- Babylonian name: Āru or Ayaru = Bull or "Herd" and "To Prosper". - Akkadian name: Ajaru, Ajaru - Canaanite meaning: to be bright, flowers	- Iyar / Iyyar (Post-Exilic) - Ziv (Pre-Exilic)
3	Simanu	- Babylonian name: Simanu = Brick-making. - Akkadian name: Simanu, Sivanu - Canaanite meaning: appoint, mark - Sumerian name: zib(2)	Sivan / iyvan / Si'-van

4	Du'uzu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Du'uzu, Dumuzi, Dumuzu = Tammuz or "taking (i.e. scattering) seed". - Akkadian name: Tamuzu, Enkidu - Canaanite meaning: from Akkadian, meaning "vegetation G-d" - The name "Tammuz" seems to have been derived from the Akkadian form "Tammuzi", based on early Sumerian "Damu-zid". The later standard Sumerian form, "Dumu-zid", in turn became "Dumuzi" in Akkadian (An ancient and Eastern branch of the Semitic languages). In Babylonia, the month Tammuz was established in honor of the eponymous god Tammuz, who originated as an Akkadian shepherd-G-d. Tammuz became known as an ancient nature deity that was worshiped in Babylonia. A G-d of agriculture and flocks, he personified the creative powers of spring. 	Tammuz / Tamuz / Thammuz / Thamuz
5	Abu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Abu = Torches or "Fiery" Month. - Akkadian name: Abu - Canaanite meaning: 'ab, hostile, bulrushes - Sumerian name: ab-ba 	Av / 'av
6	Ululu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Ulūlu = Purification or the "Mission Of Ishtar". - Akkadian name: ululu, Ululu, elulu - Canaanite meaning: to shout for joy - Sumerian name: a-la, la-la, ul 	Elul / 'Eluwl
7	Tashritu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Tashritu, Tišritum = Beginning or Beginnings (ie. the start of the 2nd half-year) or the "Resplendent Mound" (The 'mound' is a reference to the temples which were erected on natural or artificial eminences.). - Akkadian name: tasritu, Tashritu - Canaanite meaning: begin, dedicate - Sumerian name: a...ru, -u4-sar - Sumerian meaning: new moon. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tishrei / Tishri / Tisrei / Tisri (Post-Exilic) - Eisanim / 'Eythaniym / Ethanim (Pre-Exilic)
8	Arach-Samna / Arakhsamna / Arachsamna	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Samna, Arach-Samna / Arakhsamna / Arachsamna = Laying Foundations or Eighth month or Opening Of Dams (for the irrigation of the fields.). - Akkadian name: arahsamnu, Arachsamma - Canaanite meaning: drop or rainy season 	<ul style="list-style-type: none"> - Cheshvan / Marcheshvan / Heshvan / Marheshvan / Heshwan / keswan (Post-Exilic) - Bul / Buwl (Pre-Exilic)
9	Kislimu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Kislimu = name is of uncertain origin; possibly: "Copious Fertility". - Akkadian name: kislimu, kisliwu, Kissilimu - Canaanite meaning: uncertain 	Kislev / Kiclev / Chisleu
10	Shabatu	<ul style="list-style-type: none"> - Babylonian name: Shabatu, Šabaṭu = Rain or "Destructive Rain". - Akkadian name: Shabatu 	Shevat / Se'-bat

		- Canaanite meaning: uncertain - Sumerian name: a...d	
11	Tebetu	- Babylonian name: Tebetu, Ṭebētum = (the) Forthcoming of Water or violent rains. - Akkadian name: tebetu, Tebetu - Canaanite meaning: sink, dip	Tevet / Teveth / tava' / taval
12	Adaru	- Babylonian name: Adār or Adaru or Addaru = Adar = Threshing or "grain-cutting". - Akkadian name: adaru or Addaru - Canaanite meaning: to be dark - Sumerian name: e	Adar / Addar / Ataroth-Adar / se'or

The Ramban's Perspective on the Names of the Months

11. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ראש השנה פרק א הלכה ב

דא"ר חנינה שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות מתו נפקדו אימהות. בראשונה [מלכים א ו לח] בירח בול שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה [שם לז] בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והילך [נחמיה ב א] ויהי בחדש ניסן שנת עשרים [שם א א] ויהי בחדש כסליו שנת עשרים [אסתר ב טז] בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה [ישעיה ו ו] ויעף אלי אחד מן השרפים [שם ב] שרפים עומדים ממעל לו מיכן והילך [דניאל ט כא] והאיש גבריאל [שם י כא] כי אם מיכאל שרכם.

12. שמות פרק יב

(א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר:
(ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

13. רמב"ן שמות פרק יב

וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (להלן יט א), ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני נעלה הענן (במדבר י יא), ובחדש השביעי באחד לחודש וגו' (שם כט א), וכן כלם:
וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפרש (להלן כ ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתינו, שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחלת שנותינו מתשרי, דכתיב (להלן לד כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתיב (שם כג טז) בצאת השנה, אם כן כשנקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם ראשון הוא לכם, שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתינו:
וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א ב, ב"ר מח ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מנינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד - טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א ז, עזרא ו טו, נחמיה א א) ובמגילת אסתר (ג ז). ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם). ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו. והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה:

14. דרשה לראש השנה לרמב"ן

וכל זה נתחדש ביציאתנו ממצרים, אבל קודם לכן החדשים הנזכרים בתורה כגון במבול בראשון באחד לחדש ובחדש השני והשביעי והעשירי הנמנים שם, אינן אלא למנין השנים והראשון הוא תשרי שהוא ראש השנה לזרע וקציר וממנו כולם, שכבר הסכימו הכל לדעת ר' אליעזר וקבעו בתפילות זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמו שאמרו בגמרא (ר"ה כ"א א') כמאן מצלינן וכו', ובתורה מפורש וחג האסיף בצאת השנה ואמר תקופת השנה כמו שהזכרתי, וכן היה הענין עד שיצאנו

ממצרים ואז נצטוונו לעשות שני מנינים אחד לחדשים ויהיה פל' ראשון ושני ושלישי לגאולה, ואחד למנין השנים ויהיה ראש השנה מתשרי.

וכן אמרו במכילתא החדש הזה לכם לא מנה בו אדם הראשון, כלומר אדם הראשון שהוא ראש ליצירה לא מנה בו שהוא היודע ועד כי תשרי הוא הראשון שבו נברא, אבל אתם תעשו אותו ראשון לכם לגאולתכם, וכן תרגם יונתן בן עוזיאל בירח האיתנים בחג הוא החדש השביעי (מ"א ח') אמר בירחא דעתיקא קרן ליה ירחא קדמאה וכען הוא ירחא שביעאה, כלומר שהראשונים היו קורין לו קדמאה לבריאתו של עולם ועכשיו הוא ירחא שביעאה ליציאת מצרים, ומה שאמר הכתוב בירח זיו בירח בול בירח האיתנים שמות תואר הן שהכתוב מזכירם בהן, וכן חכמים דורשים אותן (ר"ה י"א א') בירח שנולדו בו איתני עולם וזיתני עולם, ולא היו נקראין כן בפי העם אלא ראשון ושני וכו'.

15. רמב"ן שמות פרק כ פסוק ת

ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כאן) שהיא מצוה שנזכר תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחו ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר (להלן לא יג) כי אות היא ביני וביניכם. וזה עיקר גדול באמונת האל:

Other Reasons Given for Marheshvan

16. איך קוראים לו - "חשוון" או "מרחשוון"? נגיש ב-

https://he.chabad.org/library/article_cdo/aid/4536912

מרירות

מר" מזכיר לנו את הטעם המר, שמתקשר לאווירה הקודרת והמרירה של חודש חשוון. מדוע אנחנו מתייחסים לחשוון כאל חודש מר? כי בניגוד גמור לחודש תשרי שלפניו, שעמוס בחגים שמחים, הוא נטול כל חג או מועד, וכולו ימי שגרה אפרוריים.

טיפת מים

"מר" היא מילה נרדפת ל"טיפה", כמו שאומר הנביא: "הן גזים פמר מדלי, וכשחשק מאננים נחשבו" – כלומר, בעיני הקדוש ברוך הוא, כל האומות נחשבות כטיפת מים אחת מדלי מלא.

בחודש חשוון אנחנו מקבלים את החורף המתקרב, ומביעים את תקוותנו לגשם בשם החודש.

אדון

"מר" הוא תואר כבוד. לחודש חשוון שמור מקום של כבוד כי בו סיים שלמה המלך לבנות את בית המקדש הראשון. ויתרה מכך: לפי המדרש, בית המקדש השלישי ייחנך בחודש חשוון – ואז, תפילתנו שזה יקרה במהרה, חודש מרחשוון יהפוך לחודש השמח ביותר בלוח השנה שלנו!

17. חודש בחדשו א' 198, נגיש ב-

<https://he.quora.com/%D7%9C%D7%9E%D7%94-%D7%97%D7%A8%D7%95%D7%99-%D7%92%D7%9D-%D7%9E%D7%A8%D7%97%D7%A9%D7%95%D7%9F>

ישנם הרבה פירושים לסיבת התוספת של המילה 'מר' לשם החודש חשוון,

האחד, מרחש-וון - 2 מילים. המסמלות **רחש**, ווון - כלומר רחש המים (וון בפרסית מים), המים מרחשים בחודש זה, מאחר ומזל כימה עולה ובו המעיינות מתגברים

כמו כן, שמו של מרחשוון מופיע במקרא בשם **בול** מאותה הסיבה - לשון בלילה ולחות המים בארץ כלשון הגמ' במסכת רא השנה, וכמו שמופיע בספר מלכים.

הסבר נוסף, היפוך האותיות של מרחשוון הוא חשרת מים, זמן הגשם המגיע ובא.

עוד הסבר יש, 'מר' כמו הפסוק בישעיה "הן גויים כמר מדלי וכשחק מאזניים נחשבו" (ישעיה מ')

השם מרחשוון לא נזכר במקרא אבל כמו שאר שמות החודשים עלה מבל.

ויש אומרים למה נקרא שמו בול, על שם המבול שהתחיל במרחשוון, וחסרה האות מ מפני שאף שהקב"ה נשבע שלא להביא

מבול על הארץ, מכל מקום **ארבעים** יום בכל שנה ושנה היו אותם הימים עושים רושם בעולם, עד שעמד שלמה ובנה את

המקדש ופסקו אותו מ' יום. ולפיכך כתוב חסר, מ' כנגד אותם, מ' יום שפסקו. (ילקוט מלכים).

הסבר נוסף מרחשוון - פירושו השמיני, שהוא החודש השמיני לניסן.

התינוקות היו מפרשים על דעת עצמם כי מרחשוון נקרא על שום שאין בו חגים הפוטרם מתלמוד תורה.